

Mindent elemészt?

Dragomán György: *Máglya*. Magvető Kiadó, Budapest, 2014

Dragomán Györgynek a 2005-ben megjelent *A fehér király* című nagy sikerű regénye után, amelyet számos nyelvre lefordítottak, 2014-ben a szerző egy újabb művel jelentkezett. A *Máglya* a harmadik regénye. *A fehér király*ban egy fiú szemén keresztül láttunk bele a múlt század második felének Romániájába, a Ceaușescu-féle diktatúrába. Ha ebben a műben a referenciákat kerestük, akkor a főszereplőt talán azonosítani tudtuk a szerzővel. A *Máglya* című műben azonban ez nehézségekbe ütközik, ugyanis, bár itt is megmarad a gyermeki nézőpont, az író egy tizenhárom éves lány szájába adja a szavakat, és az ő sorsán keresztül nyújt bepillantást a történelem egy szeletébe. A helyszín ismét Románia, ám ezúttal közvetlenül a diktatúra megdöntése utáni időszakot ismerhetjük meg. A Kárpátok Géniuszát 1989. december 25-én nyilvánosan kivégzik. A rövid ideig tartó szabadságmámorban, amelynek ellentmondásossága folyamatosan jelen van a kötetben, Emmának, vagyis a történet főszereplőjének és elbeszélőjének más jár a fejében. Apja és anyja egy autóbalesetben meghal, és ő egy intézetbe kerül, ahol megpróbál túlélni, beilleszkedni. A rendszerváltás után kerül nagyanyjához, aki miután értesült arról, hogy árván maradt, magához veszi, habár még nem találkozott vele, hisz a nagymama és a lánya, valamint veje közötti ellentétek olyannyira elmérgesedtek, hogy minden kapcsolatot megszakítottak egymással. Emma tehát többszörösen is megérzi a változást, ráadásul mindezt életének abban az időszakában, amikor a formálódó személyisége erősebben reagál a külső hatásokra, és a lelki fejlődés mellett a teste is látványosan változik. Egy ilyen méretű társadalmi kataklizmában egy fiatal lány érzésein, gondolatvilágán keresztül bemutatni az eseményeket, különösen egy férfi író esetében, nagy bátorság. Ugyanakkor indokoltnak is tekinthetjük, hisz egy árva, ártatlan, gyenge, sérülékeny lány, éppen ezen tulajdonságok miatt, talán könnyebben kelt

együttérzést az olvasóban. Teljesen lemeztelenítve látjuk a lány gondolatvilágát, vele együtt ismerjük meg a testét és az érzéseit meg a külvilágot, amely tele van nehézségekkel és buktatókkal. A világ hangyabolyhoz vált hasonlónvá, mert „nem tud itt senki se kezdeni semmit a szabadsággal”, és valójában a jövő sem kecsegtet túl sok jóval, mivel „ha mi akarunk hülyék lenni, akkor úgy kell nekünk. Akkor megérdemeljük majd, hogy megint a nyakunkra üljenek, és ha megint az lesz itt, ami régen volt, azt magunknak köszönhetjük” (368).

Érdemes megfigyelni a tűz szerepét; a könyv címében szereplő máglya a regény leghangsúlyosabb alkotóeleme, szimbolikus jelentősége vitathatatlan és folyamatosan feltűnik valamilyen formában. Már a kötet legelején találunk arra való utalásokat, hogy a lánynevelő intézet udvarában egy máglya égett a diktatúra bukását követő napokban. Ebben a máglyában minden elégett, ami a múltra utalt, leglátványosabban talán a korábban a tantermek falán függő kép, amely a diktátort ábrázolta. Viszont ezt a máglyát nem látjuk, már a regény idejét megelőzően elhamvad, csupán a hamu és az üszkös, nem teljesen elégett, kormos szélű papírok, képek-retek maradnak meg. A hamut mintha valamilyen mágikus erő övezné, senki sem meri eltakarítani, hagyják, hogy a szél végezze el helyettük a feladatot. Azonban a hó ezt megakadályozza, és a fehér hótakaró alatt továbbra is az udvaron marad, egészen addig, amíg a lányok nem döntenek úgy, hogy hóházat építenek, és nem kezdenek hólabdát görgetni. A növekedő hólabdához hozzátapad a máglya helyén a hóval kevert pernye, amitől a lányok megijednek, valamilyen babonás félelem vesz rajtuk erőt, és megharagszanak Emmára, mondván, hogy a „tábornok elvtárs” volt képeinek beépítésével tönkreteszik az egész építményt, mintha a Kőműves Kelemenné balladában megismert babona fordítva is működhetne. Több ez mint a hó összepiszkítása. Ezzel a felszín alatt húzódó dolgok kerülnek napvilágra. A mámor, a felejtés jótékony hótakarója alól kitör a múlt kegyetlensége és feldolgozhatatlansága, a múlttal való szembenézés kötelessége, amelyet azonban mindenki igyekszik elmismásolni. Mindenki csak előre néz, a múltját titkolja. Félelemből vagy szégyenből? A kérdés eldöntetlen, mint ahogy annyi minden az, még most is, huszonöt évvel az események után. A tűzben a múlt megsemmisül, a bűnösöket bizonyítékok híján nem lehet megbüntetni. A rajztanár elbeszéléséből megtudjuk, hogy a titkosrendőrség főhadiszállásának irattárát kiürítették, az ott lévő papírokat eltüntették, mint előzőleg tévesen gondolták, elégették, így bizonyítani sem lehet egyes emberek bűnösségét, a besúgók kiléte nem derül ki. „Úgyhogy nem lehet tudni, hogy mi az igazság. Nem lehet tudni, hogy van-e egyáltalán” (218). Csak a gyanú marad meg, kósza hírek, pletykák,

az élet pedig megy tovább. Ítélet hiányában a bűnösök továbbra is élnek világukat. A tűz tisztító ereje jelenik meg Emma tetvessége kapcsán is, amikor a haját benzinnel önti le a nagymama, és meggyújtja, hogy elégjenek a benne található férgek és serkék, de az udvar hangyáktól való megtisztítása is a máglya segítségével történik.

Amit külön ki kell emelni a történetből, az a nagymama karaktere. Az egyedülálló nő mindent elkövet, hogy unokája jól érezze magát nála. A lány új szint hoz az életébe, és cserébe ő is új dolgokkal ismerteti meg a lányt, amelyek annak ellenére, hogy kezdetben érthetetlennek tűnnek az unoka számára, nem váltanak ki belőle heves (ellen)reakciókat, elfogadja és természetesnek veszi ezeket. Vele egyfajta misztika kerül a történetbe. A mindennapi életben alkalmazott, valósnak hitt babonák, vagy a boszorkányos varázslatok mágikus szintre emelnek bizonyos hétköznapi tevékenységeket, és ezekbe a dolgokba folyamatosan az unokáját is bevonja a nagymama. Ez olyannyira sikerül neki, hogy Emma már-már saját magának is földöntúli erőt tulajdonít. Amikor egy kutya megharapja és a fogával erősen szorítja a lány lábát, Emma mélyen az állat szemébe néz, mintha a lelke beleköltözne, néhány pillanat múlva már annak szemével lát, majd elengedi zsákmányát, és élettelenül a földre rogyik. A lány különböző szituációkba kerül, ahol azt gondolja, hogy csak akarnia kellene valamit, és az meg is valósulna, a jövőbe igyekszik látni, és meg van róla győződve, hogy ha úgy szorítaná össze a kezét, hogy a körme véres sérülést okozzon, akkor megvalósulna az, amit szeretne. A nagymama által a fáskamra köré szórt fehér színű, fog alakú kavicsok felsebzik a talpát, mintha nem csupán egy szertartásosan megrendezett babona, hanem ténylegesen is suszterszögek óvnák a mama titkát. Amikor egy fiú ellopja a csengős hajgumiját, varázslathoz folyamodik, hogy kiderítse, ki a tettes. Meg van győződve az igazáról, és később be is bizonyosodik, hogy jó volt a megérzése. Földöntúli erő vagy csak jó megfigyelőképesség? Az író azt akarja elhíttetni, hogy az előző: egy tizenéves lány olyan tudás birtokában van, amit fel sem foghatunk, és ezt talán nagyanyjától örökölte, akit a környékbeliek boszorkánynak tartanak, és az a szóbeszéd járja róla, ami egyébként később be is igazolódik, hogy egy ideig elmeorvosintézetben kezelték. Ki kell hangsúlyoznunk, hogy ezen misztikus, a babonához, a népi hiedelemvilághoz köthető részek a mágikus realizmus felé terelik a regényt. Ezt azonban nem szabad összekeverni az olyan jelenetekkel, amelyek nem a mágia, hanem a lehetetlen, a hihetetlen kategóriájába tartoznak, és hiteltelenné tesznek egy-egy jelenetet.

A műben dőlt betűvel van szedve a nagymama elbeszélése, amely izgalmas módon jeleníti meg kétféle rendszer, jobban mondva kétféle dikta-

túra, amelyek közül egyik sem jobb vagy rosszabb a másiknál, embertelenségét, és kimondatlanul is párhuzamot von közöttük. A nagymama egyes szám második személyben meséli el élettörténetének néhány meghatározó részletét, az elbeszélést Emmának címezve, aki ezáltal sajátjává teheti a történetet. A nagymama kívül reked belőle, csupán annak mindentudó elbeszélője, amiből kirajzolódik a zsidóüldözés néhány mozzanata, az első szerelme, és az, ahogyan e kettő összefonódik, szintén tág teret engedve a misztikának, a babonának.

Emmát az új helyszínen folyamatosan érik az elhunyt családtagjaira vonatkozó utalások. A nagymama állandóan a lányához hasonlítja külsőleg és belsőleg Emmát (olykor ezt a lány is megteszi vele). A könyvtárosnő, aki édesanyja jó barátnője volt, szintén, sőt talán valamilyen lelkiismeretfurdalás miatt még az anyát is pótolni szeretné a nővé válás útján. Emmának nem sok emléke marad anyjáról. A néhány csecsebecse mellett ott van a tornafelszerelése, rajta a régi címerrel, azt a benyomást keltve, mintha a régi rendszer jelentette volna számára a családot, és akkor, amikor a többiek örömmámorban úsznak, ő gyászol. Továbbá anyjától örökölte atlétatermetét és tájékozódóképességét is, míg ami az apja után marad, az az ösztönös rajztehetsége. Apja festőként dolgozott, és egyik kiállítása vezetett a családon belüli ellentétekhez. Nagyapjáról már többféle, egymásnak ellentmondó információt kap a lány. Míg otthon a nagyanyja dicséri, és folyamatosan áldozatként ábrázolja, addig a szóbeszéd és a többség állítása szerint besúgó volt, és félelmében öngyilkos lett, talán csak Emma edzője van jó véleménnyel róla.

Ami kellemesen megtöri az izgalmasan hömpölygő elbeszélésfolyamot, az a nagymama már említett elbeszélése, amely lassúbb, töredezettségű, olykor nagyon idegennek tűnik. A tipográfia mellett ez is megkülönbözteti a regény többi részétől. A tipográfiánál maradván meg kell említeni még a fejezeteken belüli egységeket elválasztó hangyaszilvetteket, amelyek állandóan más-más irányba fordulva az állandó mozgást ábrázolják, és utalhatnak a műben többször megjelenő hangyaseregire, amely folyamatosan foglalkoztatja Emmát.

A regény végén akciófilmekbe illő jelenetek sorakoznak, Emma itt igazi amerikai hőshöz hasonlít, és ez véleményem szerint negatívan hat az egész kötetre, ugyanis ezáltal veszít a komolyságából, amiről viszont a szerző különböző módon igyekszik bennünket meggyőzni.

Talán nem a legszerencsésebb folyamatosan *A fehér királyhoz* viszonyítani a *Máglyát*, hisz annak ellenére, hogy sok közös pontjuk van, a leírtak talán rávilágítottak arra, hogy egy teljesen más regényt olvasunk. Az elbeszélő nemének megváltoztatása mellett a legnagyobb újdonság a már

említett mágia és misztika megjelenése. Ezzel a mű kitör a hétköznapi események érzékletes megjelenítésének elbeszélési keretéből, és számos megválaszol(hat)atlan kérdést felvetve, egy olyan színezetet kölcsönöz a történetnek, amely kizökkenti az olvasót a komfortzónából, és az kénytelen új utakat keresni magának, kénytelen elmosni a valóság és a fikció közötti határt. A regény megértéséhez nem feltétlenül szükséges *A fehér király*, viszont a kronológiai sorrend miatt és a máglyarakás előtti idő jobb megértéséhez nem árt ismerni. A *Máglya* elolvasása után egy teljesen új és izgalmas olvasmányélménnyel gazdagodunk, és egy olyan kor rajzát tapasztaljuk, amelyről még mindig nem tudunk érzelmek nélkül beszélni.

